

กลอนลำและทำนองลำของลำคอนสรวน ในแขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Poems and Melodies of Lam Khonsawan
Performing arts in Sawannakhet Province Laos People's
Democratic Republic

ปิยะนันท์ แนวคำดี^{*1}, ธนบุญ สินทร²
Piyanan Nawkamdee^{*1}, Thanaboon Sinthorn²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง กลอนลำและทำนองลำของลำคอนสรวน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์กลอนลำของลำคอนสรวน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อวิเคราะห์ทำนองลำของลำคอนสรวน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเก็บข้อมูลภาคสนามและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) เป็นประเภทกลอนเย็น แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) กลอนขึ้น (2) กลอนหลัก (3) กลอนลง ในกลอนลำแต่ละบทมีวรรคอยู่ 4 วรรค แต่ละวรรคมี 7-12 คำ กลอนลำแต่ละวรรคมี 4 จังหวะ แต่ละจังหวะมีคำไม่เกิน 3 พยางค์ 2) ทำนองลำคอนสรวนเกิดจากการออกเสียงคำในกลอนลำประกอบกับเสียงสูงต่ำจากวรรณยุกต์ที่กำกับคำในแต่ละวรรค ความสั้นและความยาวของคำจึงทำให้เกิดจังหวะในทำนองลำ

คำสำคัญ : กลอนลำ/ ทำนองลำ/ ลำคอนสรวน

* corresponding author, email : bill12sax@gmail.com

¹⁻² อาจารย์สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹⁻² Lecturer in Music, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Mahasarakham University

Abstract

This study aimed at analyzing : 1) analyzing the song text of lam khon sawan; and 2) analyzing melodic pattern of lam khon sawan. By collecting field data and collecting data from interviews and observations And analyze the data by presenting the descriptive analysis style. The results of the analysis shown that : 1) the song text of lam khon sawan was written in klon yoen poetry of 3 parts consisting of ; (1) Introduction (2) Main Body (3) Concluding Section. In many poems there are 4 paragraphs. Each paragraph has 7-12 syllables. Musically, each line contained 4 steady beats or pulses Each beats has no more than 3 syllables. 2) Melodies of Lam Khonsawan is formed by the pronunciation of the words in the poem Lam combined with the high and low tones from the tone that directs the words in each paragraph. The short and the length of the word therefore create a rhythm in the melodic pattern of Lam.

Keywords: Poems / melodic pattern of Lam / Lam khon sawan

บทนำ

กลอนลำ หมายถึง กลอนหรือบทร้อยกรองที่หมอลำใช้ขับลำ กลอนลำแบ่งออกเป็นสองลักษณะ แบ่งเป็นกลอนกาพย์หรือกลอนตัด กลอนกาพย์ คือ กลอนที่ใช้เจี๊ยบไฟและใช้สำหรับลำทางสั้น กลอนลำอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า กลอนเย็น ใช้ได้ทั้งทำนองลำทางสั้นและลำทางยาว ลำทางสั้น คือ ลำแบบเนื้อเต็มไม่มีเอื้อน ลำทางยาว คือ ลำแบบเนื้อเต็ม มีเอื้อน กลอนลำ มักแต่งโดยนักปราชญ์ที่มีความรอบรู้ทางภาษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ และมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ก็มีหมอลำบางคนที่สามารถแต่งกลอนลำได้เองและแต่งได้ดี ที่เป็นทั้งนักแต่งกลอนและหมอลำเอง เช่น หมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้านอาจ หมอลำสุนทร ไชยรุ่งเรือง และหมอลำราตรี ศรีวิไล ส่วนหมอลำใน สปป.ลวาร์ุ่นอาวุโส นั้น ไม่จำเป็นต้องแต่งขึ้นก่อน แต่มีความสามารถในการด้นลำด้วยปฏิภาณได้ทันที (เจริญชัย ขนไฟโรจน์, 2562 : 55)

ทำนองลำ

เจริญชัย ชนไพโรจน์ (2562 : 43-48) กล่าวว่า ทำนองลำของหมอลำก็มาจากระดับเสียง ความสั้นยาวของเสียง รูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำนั่นเอง ดังที่จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปนี้

ระดับเสียงในภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาไทยถิ่นอีสาน มี 6 เสียง เช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นกลาง คือ 1) เสียงสามัญ 2) เสียงเอก 3) เสียงโท 4) เสียงตรีสั้น 5) เสียงตรียาว และ 6) เสียงจัตวา เช่น

ระดับเสียงที่	1	2	3	4	5	6
ตัวอย่างคำ	ชั้น	สั้น	ชั้น	สั้น	ชั้น	สั้น
ระดับเสียง	สามัญ	เอก	โท	ตรีสั้น	ตรียาว	จัตวา
คัพท์ ภาษาศาสตร์	mid	low	mid falling	high	high falling	Rising
เสียงดนตรี						

1) เสียงที่หนึ่ง “ชั้น” ออกเป็นเสียงสามัญ แปลว่า เขย่า 2) เสียงที่สอง “สั้น” ออกเป็นเสียงเอก แปลว่า สั้น(ไม่ยาว) เช่นเดียวกับในภาษาไทยกลาง 3) เสียงที่สาม “ชั้น” ออกเป็นเสียงโท แปลว่า ชั้น 4) เสียงที่สี่ “สั้น” ออกเป็นเสียงตรีสั้น (เทียบเท่าคำว่า นิด) แปลว่า สั้น เช่น หนาวจนสั้น 5) เสียงที่ห้า “ชั้น” ออกเป็นเสียงตรียาว (เทียบเท่าคำว่า นั้น หรือ ชั้น) แปลว่า ชั้น 6) เสียงที่หก “สั้น” ออกเป็นเสียงจัตวา แปลว่า สั้น เช่น สั้นเขา สั้นหลัง

(หมายเหตุ* คำที่มีรูปวรรณยุกต์ตรี หรือวรรณยุกต์จัตวากำกับ มีเฉพาะคำพ้องชนะต้นที่เป็นอักษรกลาง ซึ่งหากเป็นคำที่มีวรรณยุกต์ตรีกำกับ จะออกเสียงเป็นเสียงตรีสั้น ส่วนคำที่มีวรรณยุกต์จัตวากำกับ จะออกเสียงเป็นเสียงจัตวา)

ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

กลุ่มอักษร / รูปวรรณยุกต์	วรรณยุกต์ เอก (เสียงสั้น- ยาว)	วรรณยุกต์ โท (เสียงสั้น- ยาว)	ตัวสะกด แม่ กง กน กม (เสียง สั้น-ยาว)	ตัวสะกด แม่ กก กต กบ	
				เสียงสั้น	เสียง ยาว
อักษรสูง / ระดับเสียง ข ส ถ ฒ ฬ ห	เสียงตรีสั้น (ไข่ สั้น ผ่าน)	เสียงเอก (เข้า สั้น ห้าง)	เสียง สามัญ (ขึ้น สม ถาง)	เสียง จัตวา (ขับ สับ หัด)	เสียง เอก (ขาด สาก หาบ)
อักษรกลาง / ระดับเสียง ก จ ด ต บ ป อ ย	เสียงตรีสั้น (ไก่ ต่าง ป่น)	เสียงโท (ไก่ ด้าน บั้ง)	เสียง สามัญ (กิน จาง ตม)	เสียง จัตวา (กบ จด ตัก)	เสียง เอก (กาบ จอด ปาก)
อักษรต่ำ / ระดับเสียง ค ง ช ญ ท น พ ฟ ม ล ว ฮ	เสียงสามัญ (คะ ค่า นัง ม่วน)	เสียงโท (ค่า น้ำ พั่น)	เสียงตรีสูง (คา นาง ทน)	เสียง สามัญ (คับ นก มิด)	เสียงโท (คาด นอก มิด)

(หมายเหตุ* คำภาษาไทยถิ่นอีสาน ไม่มีรูปวรรณยุกต์ตรี หรือวรรณยุกต์จัตวากำกับ)

มหาศिला วีระวง กล่าวว่ คำกลอนลาวทั้งหลายที่ใช้ลำและอ่าน แ่่นแท้ของคำกลอนแท้ ๆ นั้น มีเจ็ดคำเท่านั้น นอกจากนั้นเป็นคำบุพทและคำสร้อย คำกลอนบทหนึ่ง มีสี่วรรค แต่ละวรรคก็มีเจ็ดคำ (ไม่นับคำบุพทและคำสร้อยเข้าด้วย) รวมคำกลอนบทหนึ่งมี สิบสามคำ ในจำนวนทั้งหมดสิบสามคำนี้ ต้องมีคำเอกห้าคำ คำโทห้าคำ ดังฉันทลักษณ์ตัวอย่าง (มหาศिला วีระวง, 1970: 5)

วรรคที่ 1 ๐ ๐¹ ๐² ๐ ๐¹ ๐ ๐
 วรรคที่ 2 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐¹ ๐ ๐²
 วรรคที่ 3 ๐ ๐ ๐¹ ๐ ๐ ๐ ๐¹
 วรรคที่ 4 ๐ ๐¹ ๐² ๐ ๐² ๐¹ ๐

โครงสร้างกลอนเย็นคำมีวรรณยุกต์กำกับในแต่ละวรรค

ครัน นื่อง คิด | ฮอด อ้าย | ให้เหลียวเบิ่ง | เดือน ดาว
อัน ว่า แสง | ตา เฮา | สิ กล่อม กัน | อยู่ เทิง ฟ้า
ขอ ให้ บุญ | ะลาสร้าง | แนน น้า | น้าว จ่อง
พา ให้ อ้าย | และ นื่อง | ได้นอนซ้อน | กล่อม กัน

ตัวอย่าง ทำนองกลอนเย็น คำในแต่ละวรรคมีวรรณยุกต์กำกับ

ภาพที่ 1 ทำนองกลอนเย็น

(ที่มา : เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2563 : 5-11)

การลำในท้องถิ่นต่าง ๆ ของหมอซำหมอลำอาวสุโขของลาว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน นิยมลำด้วยการด้นกลอนสดด้วยปฏิภาณ ไม่ว่าจะเป็นการขับซ้ำเหนือขับเสียงขวาง ขับจุ่ม ลำมหาชัย ลำคอนสะหวັນ ลำบ้านซอก ลำสีพันดอน การด้นกลอนสดด้วยปฏิภาณในการลำประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการลำด้วยบทพญาสั้น ๆ สลับกันระหว่างหมอลำชาย-หญิง (Chonpairot, 1990, 112-120) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการด้นในการลำสีพันดอน ดังกรณีของหมอลำวันนา แก้วฟิล์ม สามารถใช้

กลอนลำเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์นโยบายของรัฐบาล และเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน ในยุคสมัยที่ท่านไกสอน พมวิหาน เข้ารับตำแหน่งผู้นำประเทศ ขณะนั้นหมอลำเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลสู่ประชาชน (กฤษฎา สุขสำเนียง, 2549 : 105-115) เพลงขับ-ลำพื้นบ้าน เป็นบทเพลงประเภทขับร้องบรรเลงที่มีท่วงทำนองท้องถิ่นของแขวงต่าง ๆ เช่น ขับท่อมหลวงพระบาง ซึ่งเป็นทำนองพื้นถิ่นของแขวงหลวงพระบาง ลำคอนสะหวัน เป็นทำนองพื้นถิ่นของชาวแขวงสะหวันนะเขต (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2551 : 81)

การประพันธ์กลอนลำและทำนองลำของลำคอนสะหวันนั้น เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจได้ ชาบซึ่งได้ เนื่องจากต้องอาศัยความรู้ จากเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ การสังสมประสบการณ์ชีวิต และสิ่งสำคัญ คือ มีความรักในการเรียนรู้ด้านภาษาศาสตร์ ด้านอักษรศาสตร์ และด้านสุนทรียศาสตร์ อีกทั้งความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อเป็นหลักฐานให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบต่อไป ผู้เขียนจึงสนใจวิเคราะห์กลอนลำและทำนองลำคอนสะหวัน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อบันทึกเป็นหลักฐานทางเอกสารและเผยแพร่ให้คงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในบทความนี้ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับศิลปะการแสดงลำคอนสะหวัน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ 2 ประเด็นหลักทางคิด ลักษณะของลำคอนสะหวัน ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์กลอนลำของลำคอนสะหวัน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อวิเคราะห์ทำนองลำของลำคอนสะหวันในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ณ บ้านตาดแก้งหินสูง เมืองไกสอน-พมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และบันทึกภาพและเสียง การลำคอนสะหวัน โดยหมอลำสีทน แดนสะหวัน จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

ผลการวิจัย

กลอนลำคอนสะหวันเป็นกลอนลำประเภทกลอนเย็นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) กลอนขึ้น 2) กลอนหลัก 3) กลอนลง ดังนี้

1.1 กลอนขึ้น ส่วนมากหมอลำจะนิยมนำวรรคที่สามกับวรรคที่สี่มาใช้ในการลำขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าคำในแต่ละวรรคมีการสัมผัสกันทางวรรณยุกต์กับคำนอกวรรค (คำที่ขีดเส้นใต้คือคำที่มีเสียงสัมผัสกับคำถัดไป)

กลอนลำคอนสะหวัน

หมอลำสีทน

กลอนขึ้น

| อ่อน อ่อน |
| แก้ม นื่อง | อ่อน อ่อน |
| คอน สะ หวัน | ละ มา ยาม | เทื่อ ละ ยาม | ให้ จ้ม ไว้ |

1.2 กลอนหลัก คือ เป็นเนื้อหาสาระของกลอน มีจำนวนหลายบทไม่ตายตัว บทๆ หนึ่ง มีสี่วรรค ขึ้นอยู่กับความชอบของหมอลำ บทที่สมบูรณ์ประกอบด้วยสี่วรรค บทที่ไม่สมบูรณ์มีเพียงหนึ่งถึงสามวรรค และหมอลำนิยมนำวรรคที่สามและวรรคที่สี่สำหรับการลำใช้ซึ่งพบบ่อยมาก

1.2.1 ฉันทลักษณ์กลอนลำในบทที่สมบูรณ์ จะมีวรรณยุกต์กำกับคำสุดท้ายของวรรคอย่างชัดเจน คำสุดท้ายของวรรคที่แรกไม่มีวรรณยุกต์กำกับคำสุดท้ายของวรรคที่สองมีวรรณยุกต์เสียงโท คำสุดท้ายของวรรคที่สามมีวรรณยุกต์เสียงเอกกำกับ คำก่อนสุดท้ายที่มีวรรณยุกต์เสียงเอกกำกับคำ และสุดท้ายของวรรคที่สี่ไม่มีวรรณยุกต์(คำที่ขีดเส้นใต้คือคำที่มีเสียงสัมผัสกับคำถัดไป)

ตัวอย่างกลอนลำในบทที่สมบูรณ์

วรรคที่ 1	เจ้าผู้หง น้นคำฝ้าย บินเวิน <u>เวหา</u>
วรรคที่ 2	ให้สงสาร <u>กา</u> ดำ อยากคู่เคียง น้นหงเจ้า
วรรคที่ 3	คิดอยากมี น้ามด์ล้า ขนคิง ให้ <u>ชาว</u> ผ่อง
วรรคที่ 4	แล้ว <u>อยาก</u> ลง เวินขึ้น โอ้ยเคียงน้อง คู่หงส์

1.2.2 ฉันทลักษณ์กลอนลำบทที่ไม่สมบูรณ์

ตัวอย่างกลอนลำบทที่ไม่สมบูรณ์

การสัมผัสในวรรค และสัมผัสนอกวรรค นอกจากนี้ยังมีการสัมผัสระหว่างบทในบางบท (คำที่ขีดเส้นใต้คือคำที่มีเสียงสัมผัสกับคำถัดไป)

วรรคที่ 3 (มือนี่) | สีนมา | ละลำให้ | คอนสะหว่น | ได้อ้อยอื่น | (นี้ แล้ว)

วรรคที่ 4 | ใฝ่ไถ่ | ยิน | ลำผู้ข้า | ขอให้เจ้า | อายุยืน |

1.2.3 คำบุพบทและคำสร้อย

นอกจากนี้กลอนลำบทที่ไม่สมบูรณ์ มักมีคำบุพบทอยู่หน้าวรรค และคำสร้อยห้อยอยู่ท้ายวรรค ในกลอนลำมีคำบุพบท คำว่า “มือนี่” และคำว่า “นี้แล้ว” เป็นคำสร้อย เพื่อเพิ่มประโยคความหมายของกลอนลำให้สมบูรณ์

ตารางที่ 1 แยกวรรค แบ่งคำในจังหวะ คัดคำบุพบทคำสร้อย

	คำบุพบท	จังหวะที่ 1	จังหวะที่ 2	จังหวะที่ 3	จังหวะที่ 4	คำสร้อย
วรรคที่ 3	มือนี่	สีนมา	ละลำให้	คอนสะหว่น	ได้อ้อยอื่น	นี้แล้ว
วรรคที่ 4		ใฝ่ไถ่	ยิน	ลำผู้ข้า	ขอให้เจ้า	อายุยืน

1.2.4 คำในแต่ละบทมีการสัมผัสกันในรูปของพยัญชนะคำว่า *เนา* กับคำว่า *ใน* ส่วนคำที่มีการสัมผัสกันทั้งรูปของพยัญชนะและสัมผัสเสียงของสระ ดังคำว่า *บัว บวนบัว* การสัมผัสระหว่างวรรค คำสุดท้ายในวรรคที่สามสัมผัสกับหนึ่งในสามคำของจังหวะแรกในวรรคที่สี่ ดังคำว่า *ใหญ่ กับคำว่า ใน*

วรรคที่ 3 | เป็นดั่งบัว | ละ *บวนบัว* | กลางสระพัง | นันวัง *ใหญ่* | (*นี้* แล้ว)

วรรคที่ 4 | *เนา* อยู่ *ใน* | ละ *นวนน้ำ* | ย้านมืออ้าย | เต๋บเถิง |

1.3 กลอนลงจบประกอบด้วยวรรคสั้น ๆ 3 คำ คือคำว่า (โอ ละ-น้อ)

กลอนจบ

โอ | - | ละน้อ |

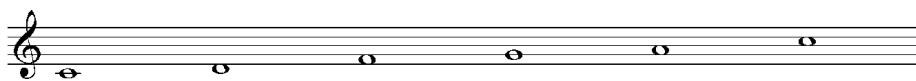
2. วิเคราะห์ทำนองลำของลำคอนสะหวັນในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 2 การลำคอนสะหวັນของหมอลำฝ่ายชายและหมอลำฝ่ายหญิงและหมอแคนเป่าแคนประกอบการลำ ณ บ้านตาดแก้งหินสูง เมืองโกสอน พมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา: ปิยะนันท์ แนวคำดี, 2560)

ลำคอนสะหวັນ มีต้นกำเนิดอยู่ที่บ้านแก้งกอก เมืองโกสอน พมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การลำคอนสะหวันประกอบด้วยหมอลำฝ่ายชายและหมอลำฝ่ายหญิงและหมอแคนเป่าแคนประกอบการลำ นอกจากนี้ยังนิยมใช้เสียงแคนในการเปรียบเทียบเสียงของหมอลำอีกด้วย ทำนองลำหมอลำฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นทำนองเดียวกัน อยู่ในระบบเสียงแบบ 5 เสียง (เพนทาโทนิคสเกล) แตกต่างกันที่ระดับเสียง เมื่อเปรียบเทียบกับเสียงแคน พบว่า ทำนองลำฝ่ายชายประกอบด้วยเสียง โด เร ฟา ซอล ลา (ลายโป้ซ่าย) และทำนองลำฝ่ายหญิง ประกอบด้วยเสียงซอล ลา โด เร มี (ลายสุดสะแนน) ครั้งนี้ผู้เขียนขอนำเสนอเพียงบันไดเสียงในทำนองลำของหมอลำฝ่ายชาย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลายโป้ซ่าย (Posai Mode) คือลายใช้ที่หมอแคนเป่าประกอบการลำคอนสะหวันของหมอลำฝ่ายชาย มีเสียงอยู่ 5 เสียง ประกอบด้วยเสียงโด เร ฟา ซอล ลา เสียงโด คือ เสียงแรกและเสียงหลัก (Tonic) ของลาย นอกจากนี้ลายโป้ซ่าย ยังมีลักษณะคล้ายกับบันไดเสียง C Pentatonic major scale ของดนตรีสากล ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ระบบเสียงลายโป้ซ่าย
(ที่มา : ปิยะนันท์ แนวคำดี)

- 1.2 ทำนองลำคอนสะหวันแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) ทำนองกลอนขึ้น
2) ทำนองตัวกลอน และ 3) ทำนองกลอนลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทำนองกลอนขึ้น

ทำนองหลัก

บทที่ 1

วรรคที่ 3

วรรคที่ 4

บทที่ 2

35

อัน หนึ่ง สาว หมอ ลำ นัน เดอ นอง
an nuang sao mo lam nan doe nong

วรรคที่ 1

38

เจ้า ผู้ หงส์ นัน คำ ฝ่าย บิน เวิน เว หา
jaow phu hong nan kam fai bin woen we ha

วรรคที่ 2

41

ให้ สง สาร กา คำ อยาก ดู เคียง นัน หงส์ เจ้า
hai sog san ka daum yak ku kiang nan hong jaow

วรรคที่ 3

44

โดน มือ คัด อยาก มี น้ำ มนต์ ล้าง ขน ค้าง ให้ ขาว ฝ่อง
don mue kid yak mi nam mon lang khon king hai kaow pong

วรรคที่ 4

48

แล้ว อยาก ลอง เวิน ขึ้น โอ้ย เคียง นอง นัน ดู หงส์
law yak long woen keun ohy kiang nong nan ku hong

3. ทำนองกลอนลง

59

โอ --- ละ --- นอ
oh --- la --- no

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง กลอนลำและทำนองลำของคอนสะหวัน ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มุ่งศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้ 1.วิเคราะห์กลอนลำคอนสะหวัน 2. วิเคราะห์ทำนองลำคอนสะหวัน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า

1. กลอนลำคอนสะหวันเป็นประเภทกลอนเย็น แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) กลอนขึ้น ประกอบด้วยวรรคสั้น ๆ สองวรรคคือวรรคที่สามกับวรรคที่สี่ มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรค 2) กลอนหลัก เป็นส่วนหลัก มีเนื้อหาสาระสำคัญของกลอนลำ กลอนลำบทที่สมบูรณ์ประกอบด้วยสี่วรรค ประกอบด้วยวรรคแรก วรรคที่สอง วรรคที่สามกับวรรคที่สี่ ส่วนบทที่ไม่สมบูรณ์มีสองวรรค คือวรรคที่สามกับวรรคที่สี่ ในกลอนหลักยังพบคำบุพบทอยู่หน้าวรรคและคำสร้อยอยู่ท้ายเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของประโยค 3) กลอนลงประกอบด้วยวรรคสั้น ๆ สามคำคือคำว่า โอ ละ-นอ

2. ทำนองลำคอนสะหวันเกิดจากการออกเสียงคำที่อยู่ในกลอนลำ แต่ละคำนั้นมีทั้งคำที่สั้นและยาวจึงทำให้เกิดจังหวะในทำนองลำ ทำนองลำในแต่ละวรรคมีจังหวะอยู่สี่จังหวะ ในหนึ่งจังหวะประกอบด้วยคำหนึ่งถึงสามคำ และทำนองลำแต่ละวรรคมีจำนวนคำตั้งแต่เจ็ดคำแต่ไม่เกินสิบสองคำ โดยไม่นับคำบุพบทกับคำสร้อยรวมในจำนวนนี้ด้วย โครงสร้างของทำนองลำ แบ่งเป็น 3 ส่วนเช่นกัน ประกอบด้วย 1) ทำนองขึ้น มีลักษณะเป็นทำนองสั้น ๆ คล้ายกัน ส่วนมากนิยมนำทำนองวรรคที่สามกับวรรคที่สี่มาใช้ในการลำขึ้น 2) ทำนองหลัก มีทำนองตามเสียงของวรรณยุกต์ที่กำกับเสียงสูงและเสียงต่ำของคำในแต่ละวรรค เสียงสุดท้ายของวรรคที่หนึ่ง คือเสียงฟา วรรคที่สอง คือเสียงเสียงฟา-เร เสียงสุดท้ายของวรรคที่สาม คือเสียงเร และเสียงสุดท้ายของวรรคที่สี่มีสองเสียงคือ ฟา กับเสียงเร-ลา เนื่องจากวรรคที่สี่อยู่ในรูปวรรณยุกต์เสียงสามัญและจัดว่ากำกับ คำว่า คำว่า หงส์ ส่วนการเคลื่อนที่ของทำนองลำเป็นแบบขึ้นบันไดและขึ้นกระโดด แต่มักมีการเชื่อมโยงเสียงแต่ละระดับเสียงต่างกันเข้าหากันสองเสียง (slur) 3) ทำนองลงมีทำนองสั้น ๆ มีวรรคเดียว เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เป็นการนำเอาทำนองช่วงท้ายของวรรคที่สี่ และยึดจังหวะให้ช้าลง และจบลงด้วยเสียงโทนิคลากเข้าหาเสียงที่ห้าของบันไดเสียง คือเสียง โดสูง-ลา

อภิปรายผลการวิจัย

1) การออกเสียงคำที่อยู่ในกลอนลำคอนสรวน มักมีการเชื่อมโยงเสียงที่ระดับเสียงต่างกันเข้าหากันเพื่อให้เป็นเสียงเดียวกัน จึงทำให้เสียงทำนองลำคอนสรวนมีสำเนียงอ่อนหวาน

2) ทำนองลำคอนสรวน อยู่ในบันไดเสียงแบบลำทางสั้น ประกอบด้วยเสียงโด เร فا ซอล ลา แต่ทำนองมักเคลื่อนที่เข้าหาเสียงลาซึ่งเสียงลาเป็นเสียงแรกของลายใหญ่ในจังหวะยกเสียงสุดท้ายของวรรคที่สี่ ทำนองจึงมีลักษณะคล้ายทำนองลำทางยาว สอดคล้องกับ เจริญชัย ชนไพโรจน์ (2562 : 43-85) กล่าวว่า ทำนองลำของหมอลำก็มาจากระดับเสียง ความสั้นยาวของเสียง รูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำ ดังในรายละเอียดต่อไปนี้ ภาษาไทยถิ่นอีสาน มี 6 เสียง คือ 1) เสียงสามัญ 2) เสียงเอก 3) เสียงโท 4) เสียงตรีสั้น 5) เสียงตรียาว และ 6) เสียงจัตวา

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับเสียงภาษาไทยถิ่นอีสานกับเสียงดนตรี

เสียงที่	1	2	3	4	5	6
ระดับเสียง	สามัญ	เอก	โท	ตรีสั้น	ตรียาว	จัตวา
ตัวอย่างคำ	ช่าง	สร้าง	ช่าง	สร้าง	ช่าง	สร้าง
คำศัพท์ ภาษาศาสตร์	mid	low	mid falling	high	high falling	rising

ทำนองลำทางสั้น หมายถึง ทำนองลำแบบเนื้อเต็ม ไม่มีเอื้อน หมอลำवादขอนแก่น นิยมใช้แคนลายสุดสะแนน ส่วนหมอลำवादอุบล นิยมใช้แคน ลายโป้ซ่าย *ทำนองลำเดิน* เป็นการลำทางสั้นอีกแบบหนึ่ง เดิมเรียกว่า *ทำนองลำเดินดง* หมอลำवादขอนแก่น นิยมลำเดินดงหรือลำยาว โดยบิดผันทำนองลำให้เข้ากับแคนลายน้อย อย่างการลำทางยาว (หมายความว่า ใช้จังหวะลำทางสั้น แต่ใช้บันไดเสียงแบบลำทางยาว) ทำนองลำทางยาว หมายถึงทำนองลำที่มีลีลาเอื้อนเสียง สะอึกสะอื้น

บรรณานุกรม

- กฤษฎา สุขสำเนียง. (2549). **หมอลำสี่พันดอน : กรณีศึกษาคณะทองบาง แก้วสุวัน เมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2562). **กลอนขึ้นในกลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาว ฉันทลักษณ์เนื้อหา. รวมบทความฉบับเต็ม การประชุมวิชาการระดับชาติศรีโคตรบูรณศึกษา ครั้งที่ 1 “แลสายน้ำโขงกับงาน วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ณ ห้องประชุมพนมศิลป์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เขตพื้นที่การศึกษามรุกขนครมหาวิทยาลัยนครพนม ตำบลนารายณ์ อำเภอมือเมือง จังหวัดนครพนม**.
- _____. (2563). **ดนตรีและการละเล่นอีสาน**. มหาสารคาม : ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2551). **ดนตรีลาวเดิม**. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเถา ลินลาวง. (20 ตุลาคม 2560). **สัมภาษณ์**.
- บุญเชิญ แข็งแรง. (20 ตุลาคม 2560). **สัมภาษณ์**.
- ราตรีศรีวิไล บงสิทธิพร. (2544). **สุนทรียภาพในกลอนลำของหมอลำกลอน : องค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนในการสร้างสรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาสิลา วีระวง. (1970). **ไวยกรณ์ลาว ภาค 4 ฉันทลักษณ์ พิมพ์ครั้งที่ 4**. ราชบัณฑิตยสถาน: กระทรวงศึกษาธิการลาว
- ลัดสะหมี กะลอทอง. (20 ตุลาคม 2560). **สัมภาษณ์**.
- สีทนแดน สะหวัน. (20 ตุลาคม 2560). **สัมภาษณ์**.
- Chonpairot. (1990). **Lam Khon Sawan : A Vocal Genre of Southern Laos**. Doctoral dissertation Kent State University.